

Потпуковник МИЛАН КИРИЋ

ИНЖИЊЕРИСКА ОРГАНИЗАЦИЈА ОДБРАНЕ НА ШИРОКОМ ФРОНТУ

У нашим борбеним правилима изнет је начин организације и извођења одбране на фронту нормалне ширине. Међутим, кроз „Војно дело“ и друге наше часописе наглашавано је више пута да одбрана на широком фронту за нас има нарочитог значаја и да је треба обрадити и разјаснити са разних страна. Зато ћемо у овоме чланку покушати да изнесемо нека разматрања о инжињерској организацији такве одбране.

Често пута само земљиште условљава одбрану на широком фронту, као, на пример, високо планинско и јако испресецањо или кршевито земљиште, велике и широке реке и слично. Али, ми ћемо разматрати само одбрану на широком фронту на равничастом или маневарском земљишту, која се организује и изводи под много тежим условима.

По нашем мишљењу, велике јединице (армије и корпуси) нормално поседају и организују одбрану на широком фронту, а само њихови делови (дивизије) могу да воде и одбрану на фронту нормалне ширине. Док стрељачки корпус у целини води одбрану на широком фронту, дотле једна или две његове дивизије, које се налазе на тежишту одбране корпуса, могу да поседају положаје и воде одбрану на фронту нормалне ширине. И стрељачка дивизија која се брани на широком фронту може бити у истом односу према стрељачком пуку који се брани на фронту нормалне ширине. Многобројни примери из последња два рата показују да је одбрана на широком фронту редован начин организације одбране код већих јединица, док мање јединице увек воде одбрану на фронту нормалне ширине. Због тога се ниуком случају не повећавају ширине фронта водних отпорних тачака, четних рејона одбране и чворова одбране стрељачких батаљона.

Одбрана на широком фронту, као што је познато, одликује се већом ширином фронта и дубином борбеног поретка, а мањом густином снаге и средстава на 1 км фронта него при одбрани на фронту нормалне ширине. Слабост ове одбране произилази, углавном, баш због те мање густине и средстава, пошто нападач може да усмери главни напад на било који правац и да на лак начин обезбеди далеко већу бројну надмоћност. Међутим, умешан и спретан бранилац може са успехом да изводи одбрану и на широком фронту ако све могућности које му пружају зе-

мљиште и расположива средства искористи да задржи нападача и нанесе му што веће губитке у људству и техници и ако предузме све мере и оствари маневар сопствених снага и средстава у циљу њихове концентрације на изабраном правцу за противнапад или противудар, тако да на одлучујућем месту и у одлучујућем моменту буде надмоћнији од нападача. Наведене одлике одбране на широком фронту условљавају да се поседује земљишта и организација ове одбране разликују од организације и посудања у одбрани на фронту нормалне ширине, а осим тога утичу и на инжињерску организацију одбране и земљишта уопште, нарочито због велике ширине фронта и мале густине снага и средстава на 1 км фронта.

Ширине фронта за поједине јединице одређене су у нашим правилима. Тако, на пример, ширина фронта стрељачке дивизије у одбрани износи до 10 км, међутим, на широком фронту она може да буде 20—30 км. У Српско-бугарском рату 1913 године Тимочка дивизија II позива имала је фронт око 30 км, тј. од ж. станице Удово до Брегалнице. Наша 16 војвођанска дивизија Треће армије на Сремском фронту држала је фронт од с. Горјанци до Старог Села, тј. око 20 км.

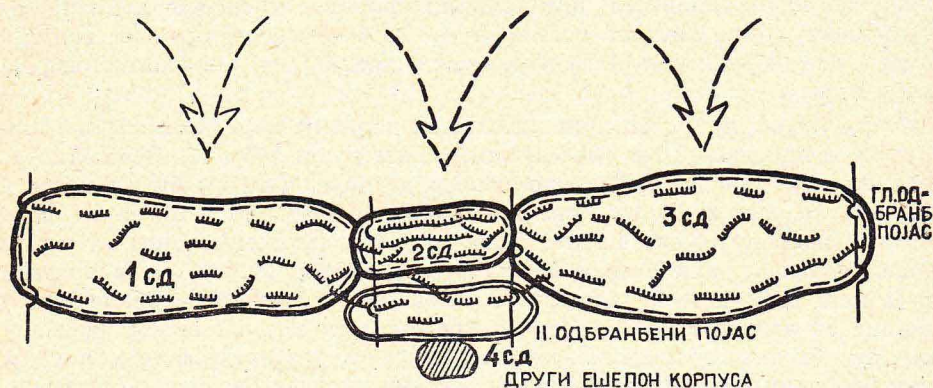
Ширем фронту одбране одговара и већа дубина борбеног поретка, па према томе и већа дубина одбранбених зона, појасева и отсека. У нашим правилима прописане су дубине појединих положаја, као и отстојања позадњих положаја и појасева од предњих. Позадњи положаји налазе се отприлике у висини резерве или другог ешелона који треба да поседује тај положај. Тако се, на пример, трећа траншеја налази у висини батаљонске резерве, међуположај у висини пуковске резерве, резервни положај у висини другог ешелона стрељачке дивизије, итд. Резерве код мањих, а други ешелон код већих јединица начелно су удаљени од предњег краја одбране онолико колико износи половина ширине фронта дотичне јединице. На пример, при ширини фронта стрељачке дивизије од 10 км, њен други ешелон поставља се на 5—6 км од предњег краја, а на том отстојању израђује се и резервни положај на дивизијском одбранбеном појасу.

Да ли ће други ешелон стрељачке дивизије која брани фронт ширине 20 км бити 5—6 км удаљен од предњег краја одбране? Вероватно да неће. Ако би се овде применило начело да други ешелон буде на отстојању од предњег краја за половину ширине фронта, тада би се он налазио на удаљењу од око 10 км. Уствари, други ешелон ће бити на нешто мањем удаљењу, али у сваком случају, на већем отстојању од предњег краја него што је то у нормалним условима. Ако дивизија брани фронт ширине 30 км онда ће њен други ешелон бити на још већем удаљењу. Али, ако би дивизија добила још шири фронт, а задржала нормалну дубину борбеног поретка, онда би њен борбени поредак био исувише плитак, тако да би га нападач могао лако пробити, јер други ешелон не би био у могућности да се благовремено ангажује, сем у случају да непријатељ усмери свој напад баш на онај правац на коме је постављен други ешелон. Према томе, дубина главног одбранбеног појаса при одбрани широких фронта може се кретати до 10 и више километара. А пошто се на 10

до 12 км од предњег краја одбране налази други одбранбени појас, то значи да се код широких фронтва задњи крај главног одбранбеног појаса може поклапати са предњим крајем другог одбранбеног појаса, пошто се налазе на приближно истој висини.

При одбрани широких фронтва код великих јединица (на пример, код армије) може се десити да се одбранбена зона протеже преко земљишта различитог карактера. То значи да поједини делови армије (дивизије или корпуси) могу бранити тешко проходно земљиште (планинско, кршевито, велике и широке реке и др.), други се могу бранити на широком фронту на равничастом или маневарском земљишту, а извесни делови могу се бранити и на фронту нормалне ширине. У таквом случају, дубина одбранбених појасева дивизија првог ешелона биће различита. На тешко проходном земљишту она може бити нормална или већа; код оних дивизија које бране широки фронт на равничастом или маневарском земљишту, дубина ће бити много већа, а оне дивизије које се бране на фронту нормалне ширине имаће и нормалну дубину свога одбранбеног појаса. Али не треба губити из вида да се при избору правца протезања положаја обраћа пажња и на његову заштиту природном препреком што, исто тако, може да има утицаја на избор позадњих положаја на још већем отстојању.

Ако сада посматрамо дубине одбранбених појасева стрељачких дивизија првог ешелона, видећемо да ће се њихов задњи крај на неким правцима знатно удаљавати од предњег краја, и да ће бити, као што је већ речено, на дубини на којој већ почиње да се протеже предњи крај другог одбранбеног појаса, док ће на другим правцима бити на нормалном удаљењу. То значи да предњи крај другог одбранбеног појаса неће бити свуда одвојен од главног одбранбеног појаса, него ће се са њим испреплетати као што је на шеми приказано.

Начелна шема инжињерске организације одбране на широком фронту

Раније смо истакли да ширине фронтва водних отпорних тачака, четних одбранбених рејона и батаљонских чворова одбране ниуком случају не треба повећавати. Јер, ако би се и њихове ширине повећавале

слично као и ширине фронта одбране код пукова, дивизија, корпуса и армија, онда би се дошло до тога да би распоред јединица на широком фронту био сличан као и у нормалним условима, само што би, почео од армије па све до стрељачког вода, све јединице сразмерно повећавале своју ширину фронта. Најзад, то би довело до тога да би и стрелац од стрелца био на два до три пута већем растојању него што је то правилима предвиђено. Осим тога, у таквом распореду бранилац би био подједнако слаб на сваком месту. Уместо тога, морају се држати ускупно основна средства батаљона, стрељачке чете и водови, слично као и у нормалним условима. На тај начин снаге се групишу по фронту у појединим земљишним рејонима, а четни одбранбени рејони могу се ширити само до те мере да се водне отпорне тачке са сигурношћу штите ватром суседних водова. То значи да свака отпорна тачка може да туче и испред фронта суседне отпорне тачке која се налази на истом четном рејону. Батаљонски рејони одбране могу да се шире све дотле док су обезбеђени спојеви између чета унутар батаљонског одбранбеног рејона.

На широком фронту нема довољно снаге и средстава за поседане читаве ширине фронта, већ се поседају поједини земљишни рејони и отсеци, док се други осматрају. А пошто се распоред фортификациских објеката прилагођава тактичком распореду јединице, то се, према томе, и одбранбени радови изводе на поседнутим рејонима, док непосредне не треба уређивати у инжињерском смислу, сем уколико то захтевају потребе осматрачких делова. Због тога је важно да се, при одбрани широких фронта на равничастом и маневарском земљишту, одреди које рејоне треба поседати и у њима изводити фортификациске радове.

Пролазно земљиште у инжињерском погледу одликује се отсуством природних препрека. Иако се равничасто и маневарско земљиште у целини сматра као пролазно, ипак се и на њему могу уочити погодни правци за покрет, а према томе и за напад. Ту се као препреке обично појављују мање мочваре, канали за одводњавање, вододерине, поједини краћи стрми обронци, густе и старе шуме и шумарци и др. Пошто су на таквом земљишту насељена места, поједини висови са благим падинама, шумарци, шуме, групе кућа и др. најпогоднији положаји за одбрану, то је најбоље да се и на широком фронту поседну и организују за одбрану баш ти објекти, нарочито ако се између њих налазе и природне препреке. При томе рејоне за поседане и одбрану треба бирати првенствено дуж комуникација (пошто оне и у одбрани на широком фронту имају велики значај), јер ће и нападач тежити да најпре њима овлада. С друге стране, већа насељена места обично су поређана дуж важнијих комуникација, тако да и то олакшава организацију одбране у инжињерском погледу. Пошто на пролазном земљишту поједине природне препреке нису довољно јаке или су много краће него на тешко проходном земљишту, то је разумљиво да они рејони који се неће поседати, без обзира што су заштићени природним препрекама, нису сигурни за браниоца. Пре свега, нападач може лако да савлада или да обиђе те препреке, не само због тога што нису толико јаке, већ и због тога што бранилац није у могућности да их фланкира, већ само да осматра. Зато се, изузетно, могу одредити слабије

снаге и средства и за одбрану појединих препрека у међупросторима. Исто тако, ако би се у недостатку природних препрека у међупросторима израђивале вештачке инжињерске препреке, оне такође не би биле ефикасне због тога што нису брањене. Зато сматрамо да при одбрани на широком фронту у међупросторима не треба израђивати не само заклоне и борбене фортификациске објекте, већ ни вештачке препреке, јер је много боље да се бране покретним одредима за запречавање (ПОЗ). Али, ако се у међупростору налази неки објекат који треба порушити, онда га треба припремити за рушење и посести одредом или групом за запречавање (поред припреме објекта за рушење, уређује се и положај за непосредно обезбеђење рушења). Исто тако групе за запречавање припремају у инжињерском смислу и поједине линије сусрета. То значи да се у непосредним рејонима изводе само инжињерски радови мањег обима и са одређеном наменом, као што су: припрема линија сусрета, уређење положаја за обезбеђење рушења и радови који се изводе за потребе извиђачких делова (осматрачнице, заклони, склоништа и др.).

Пошто ће нападач тежити да обиђе и са свих страна нападне поседнуте четне одбранбене рејоне и батаљонске чворове одбране, истиче се још већа потреба да се ови рејони уреде за кружну одбрану више него у нормалним условима.

Према томе, при одбрани широких фронтова, положај ће се састојати из утврђених четних одбранбених рејона и батаљонских чворова одбране уређених за кружну одбрану и непосредних међупростора који се у инжињерском погледу уређују у најпотребнијем обиму и за одређену намену.

Пошто се на широких фронтовима отсудност ретко када може постићи на предњем крају (због тога што предњи крај нема ону чврстину на читавој ширини као у нормалним условима, да би се нападач испред предњег краја могао сломити, већ само у појединим рејонима, које ће нападач тежити да обиђе), бранилац мора имати јаче резерве него у нормалним условима, тим пре што нападач има више могућности за избор главног правца напада. С друге стране, да би могао што дуже да задржава нападача и води што упорнију и жилавију борбу, бранилац треба да има већи број уређених запречних положаја.

Бранилац распоређује своју резерву (или други ешелон) на највероватнијем правцу употребе. Али он мора да предвиди и више могућих варијаната нападачевог дејства и да према томе организује одговарајуће положаје по дубини, који би му, у случају потребе, могли да послуже као полазни положаји за извршење противнапада или за пружање отпора по дубини и заустављања његовог даљег продирања. Раније смо навели да се код широких фронтова позадни положаји налазе на већем удаљењу од предњег краја него у нормалним условима. Зато се за одбрану, поред уобичајених и правилима предвиђених позадњих положаја, могу уредити и поједини погодни земљишни рејони који се, с обзиром на развој борбе у дубини одбране, могу користити исто тако као и други положаји. То би били „допунски положаји“, који се не морају протезати по читавој ширини одбране, већ само на важнијим правцима и погодним рејонима

Поред ових „допунских положаја“, на широком фронту имају велику примену и преградни положаји чија ће ширина бити обично већа него у нормалним условима. Обим и јачина њиховог утврђивања, поред осталог, зависи и од правца на коме се налазе.

На широком фронту треба располагати и мрежом добрих комуникација како би се омогућило маневровање снагама и средствима, тј. што брже пребацивање резерви са једног правца на други.

Према томе, инжињерско обезбеђење маневровања резерви постиже се изразом узастопних и преградних положаја у дубини одбране и уређењем и развијеном мрежом комуникација.

*

За разлику од позиционе одбране, маневарска одбрана се увек изводи на широком фронту. Али, ако се јединица брани на широком фронту и истура део снага у појас обезбеђења, онда је јасно да ће се те снаге бранити на још ширем фронту него што би се браниле кад би се њихова јединица бранила на фронту нормалне ширине. Тако, на пример, ако се стрељачка дивизија брани на фронту од 10, односно 20 км, онда неће бити у могућности да у појас обезбеђења истури више од једног стрељачког пука, тако да ће се тај пук у првом случају бранити на фронту од 10, а у другом на фронту од 20 км ширине.

И у маневарској одбрани на широком фронту бираће се узастопне линије одбране на појединим правцима, само што ће растојање између тих праваца често пута бити много веће него у нормалним условима. Фортификациско уређење земљишта треба изводити на сличан начин као и у маневарској одбрани, само ће фортификациски објекти бити разређени више него у нормалним условима. Али не треба губити из вида да у појасу обезбеђења широких фронта могу постојати поједини важни и погодни земљишни рејони које треба што јаче утврдити у инжињерском смислу да би се упорном борбом могли што дуже одржати, тако да степен њиховог утврђивања може да буде исти као и на главном положају главног одбранбеног појаса.

Количина инжињерских радова сразмерна је величини јединице (радне снаге), тврдоћи земљишта, расположивом времену и осталим условима од којих зависи успех рада. То значи да извесна јединица, без обзира на ширину фронта који брани, може у одређеном времену да изврши одређену количину радова. Из досадашњег излагања видели смо да на широком фронту треба изводити што више инжињерских радова зато што се мора уредити више узастопних положаја по дубини и извршити више радова на путевима (било да се израђују нови или се одржавају и оспособљавају већ постојећи).

Да би се на широком фронту могло извести што више фортификациских радова (већи број отпорних тачака, због већег броја узастопних положаја), треба првенствено уређивати природне ослонце, јер се на њима најчешће подешавају за одбрану они објекти који се за краће време и са мање радне снаге могу претворити у отпорне положаје (зграде, насипи, оgrade и др.).

Од препрека треба највише примењивати минска поља, рушења и препреке од бодљикаве жице, а противтенковске ровове, ескарпе и друге противтенковске препреке само онда ако се има довољно времена на расположењу за организацију одбране. Међутим, ако се утврђивање врши благовремено или још у току мира, тада се могу израђивати и најотпорнији објекти не само у пољском, већ и у полусталном и сталном типу. Од комуникација треба првенствено дотеривати оне које већ постоје и по потреби их оспособити за тежи и интензивнији саобраћај (ојачавањем мостова, проширењем појединих деоница пута, ублажавањем успона и кривина, итд.), а само изузетно радити нове деонице колонских путева. Треба имати у виду да радови на комуникацијама апсорбују много радне снаге, нарочито ако се не располаже потребном механизацијом. Зато, кад год постоји могућност, за извођење радова на комуникацијама треба користити цивилну радну снагу.

За извођење инжињерских радова при одбрани на широком фронту треба најпре решити два основна питања, тј. који ће се правци бранити и шта ће се утврдити и на који ће се начин одбрана изводити, па према томе одредити позадње положаје и оспособити комуникације.

Ако се ова основна питања не реше у потпуности, онда се може десити да се при инжињерској организацији одбране на широком фронту изводе и непотребни радови на утврђивању и запречавању на рачун солидније инжињерске организације на основним правцима дејства.

Извођење одбране на широком фронту олакшава се инжињерском организацијом земљишта. И, као што је за извођење ове одбране потребна велика умешност, интуитивност и еластичност у прилагођавању променама ситуације, исто тако је то потребно и за инжињерску организацију одбране.
